

Kadonneiden huviloiden jäljillä Saksassa

kirja-arviot:

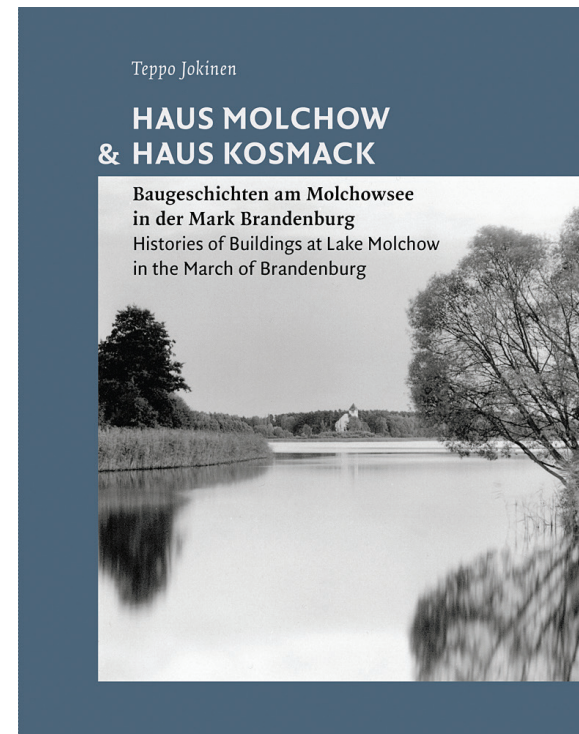
Renja Suominen-Kokkonen

Teppo Jokinen, Haus Molchow & Haus Kosmack. Baugesichten am Molchowsee in der Mark Brandenburg – The Molchow House and the Kosmack House. Histories of Building on the Lake Molchow in the March of Brandenburg. Ernst Wasmuth Verlag, Tübingen, Berlin, 2018, 150 s.

Suomalaisille tutut Tuusulanjärven ja Vitträsk-järven rannoilla sijaitsevat taiteilijahuvilat liittyivät rakentamisaikanaan yleiseen eurooppalaiseen 1800-luvun lopun asumista koskevaan reformiliikkeeseen, jonka ihanteisiin sisältyivät vapaamman ja aidomman elämäntyylin löytäminen ja hektiseksi koetun kaupunkielämän vaihtaminen maaseudun rauhaan. Tällaisia ajatuksia löytyy niin taiteilijakolonioiden kuin yksittäisten älymystöön kuuluneiden taiteilijoiden, arkkitehtien ja kirjailijoiden maalais-

huviloiden rakentamisen taustalta ympäri Eurooppaa.

Berliinissä toimiva taidehistorian dosentti Teppo Jokinen on vuosien mittaan julkaissut lukuisia tutkimuksia 1900-luvun suomalaisista arkkitehteistä ja hän on myös aiemmin tehnyt tunnetuksi suomalaisten arkkitehtien Saksassa sijainneita kohteita. Varsinkin Herman Geselliuksen ja Eliel Saarisen vuonna 1905 suunnitteleman Molchow-huvilan kohtalo on askarruttanut häntä jo aiemmin, ja tästä huvilasta hän on julkaissut myös pienen kirjasen vuonna 2006. Nyt esiteltävällä uudella kirjallaan Jokinen luo paljon laajemman katseen, jossa Alt Ruppinin alueella, Berliinin pohjoispuolella sijaitsevan Molchow-järven huvilaelämä asukkaineen saa oman esittelynsä rakennusten syntyvaiheiden ohella. Samalla näiden kahden loistohuvilan häviäminen kertoo karusti Euroopan sotien jälkeisestä poliittisesta historiasta.

Loistohuvilat ja Molchow-järven ympäristö

Gesellius ja Saarisen saksalaiselle runoilija Paul Remerille ja tämän vaimolle suunnitellun Molchow-huvilan lisäksi Teppo Jokinen on paneutunut vaikeammin tarinaansa avaavaan Kosmack-huvilaan, jonka arkkitehti Her-

man Muthesius vuonna 1907 suunnitteli varakkaalle liikemiehelle Max Kosmackille Molchow-järven rannalle. Jokinen lähestyy näitä kohteitaan kuvailemalla erikseen yksityiskohtaisesti ensin kummankin huvilan suunnittelua ja rakentamista. Oman lukunsa saa myös tällaisiin maaseudulle suunniteltuihin loistohuviloihin liitetyt laajamittaiset puutarhasuunnitelmat. Varsin tarpeelliseksi on mainittava kirjan alkupuolella oleva yleisempi selostus terminologiasta. Kaksikielisen kirjan kohdalla käsitteiden *Landhaus*, *country house*, *villa* avaaminen ja pohdinta kertovat samalla tuolloisen yhteiskunnan varakkaamman osan elintavoista ja ihanteista. Suomen kieli ei sekään avaa ihan yksiselitteisesti tällaisten maalla sijainneiden yhden perheen talojen, huviloiden käsitettä. Nykysuomenkieli pitää huvilan ensisijaisena merkityksenä kesähuvilaa, mutta nämä nyt kyseessä olevat isot, loisteliaat huvilat maalla, useimmiten suurilla tonteilla, eivät olleet pelkkiä kesäasuntoja, joskin useilla näistä omistajista olikin myös kaupunkiasunto. Tällaisilla huviloilla oli suuri merkitys ympäröivän maaseudun ihmisille, koska niiden ylläpito vaati runsaslukuisesti palkollisia.

Molchow-järvi sijaitsee vanhan Alt Ruppinin pikkukaupungin alueella, noin 70 kilometriä luoteeseen Berliinistä. Seutu oli tunnettu pienistä järvistään, pikkukylästään ja vesimylyistään, ja oli tullut suosituksi turistikohteeksi 1800-luvulla. Jokinen kuvailee hyvin

alueen historiaa ja sitä, kuinka kyseessä olevien huviloiden omistajasuvut asettuivat järven rannalle. Valitettavasti kirjassa on kuitenkin vain yksi historiallinen kartta Molchow-järven alueesta, joka kyllä esittää hyvin huviloiden sijainnin, mutta lukijoille olisi ehkä ollut tarpeen saada myös laajempi kuva alueen järvisedun sijainnista.

Huviloiden syntyhistoria ja tuho

Teppo Jokinen on kiinnostavalla tavalla valinnut nämä kaksi huvilaa kirjan pääkohteiksi, sillä Herman Muthesius liittyy molempien huviloiden syntyvaiheisiin ja molemmilla huviloilla on omat sidoksensa Suomeen. Pariskunta Remerin kiinnostus suomalaisia arkkitehteja kohtaan heräsi Muthesiuksen julkaiseman *Das moderne Landhaus* -kirjan kautta, jossa oli monin kuvin esitelty Gesellius, Lindgren ja Saarisen arkkitehtitoimiston huvila-arkkitehtuuria. Remereitä miellyttivät varsinkin kolmikon vuonna 1904 valmistuneen Suur-Merijoen huvilan tyyli ja modernit ratkaisut. Molchow Haus saikin Geselliuksen ja Saarisen ohessa lähes samat taiteilijat tekemään sisutussuunnitelmia kuin Suur-Merijoella. Varsinkin talon alakerta, julkisempine tiloineen, oli hieno esimerkki arkkitehtien halusta luoda kokonaisu- taideteos. Se on myös viimeinen asuinrakennus, jonka Gesellius ja Saarinen suunnittelivat yhdessä.

Max Kosmack, joka oli viettänyt lapsuutensa Alt Ruppinin alueella, halusi eläkepäivillään sinne per-

heelleen vakinaisen asuinsijan. Kosmack oli liikemiehenä toiminut pitkään Englannissa, missä arkkitehti Muthesius myös toimi 1900-luvun alussa julkaisten merkittäviä kirjoja modernista asumisesta, joissa painotettiin kauneutta ja asumismukavuutta. Kosmack ei samalla tavalla kuin Remerit ollut kiinnostunut kaikkein moderneimmista huvilaratkaisuista, joten Muthesiuksen luoma rakennus edusti selvemmin saksalaista perinnettä. Huvila oli varsin suuri eikä omistajaa kiinnostanut ajankohdan arkkitehtien innostus kokonaisu- taideteoksen luomiseen. Kosmack Haus sisustettiin perheen omilla kalusteilla. Muthesius kuitenkin suunnitteli taloon nykyaikaiset mukavuudet sekä näki suurta vaivaa istuttaa rakennus hienosti omaan ympäristöönsä.

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen molempien huviloiden alkuperäiset omistajat joutuivat myymään loistohuvilansa. Vaihtuvien uusien omistajien vaikeudet saada taloudenpito kannattamaan kertoo hyvin siitä, mitä tällaisten huviloiden ylläpito yleensä maksoi. Toisen maailmansodan aikana vuonna 1943 Suomen suurlähetystö siirtyi Berliinistä Kosmack Hausiin rannalle pommitusten pelossa. Molemmat huvilat jäivät vuonna 1945 etenevän puna-armeijan haltuun, joka vuosiksi eteenpäin hallinnoi taloja. Niiden kunto rapistui ja ilman suurempaa valvontaa alkoi rakennusten osien varastelu: ovet, puuosat, ikkunat olivat asioita, joita sodan jalkoihin jääneet siviilit tarvitsivat omiin tar-

peisiinsa. Molempien huviloiden kohtalo oli lopussa se, että ne hävisivät totaalisesti järven maisemasta. Jokisen kirja kuvaa perusteellisen arkistoaineiston avulla eläytyen näitäkin surullisia vaiheita.

FT, dos. Renja Suominen-Kokkonen on Helsingin yliopiston taidehistorian yliopistonlehtori (emerita).

